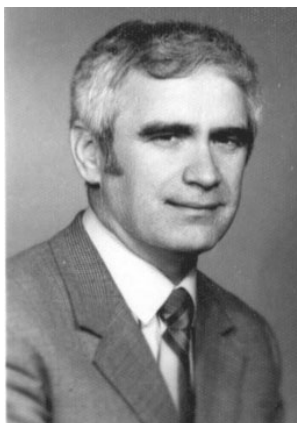

ION (IONEL) I.C. BRĂȚIANU
întregitor și făuritor al României moderne
(1864-1927)

Sunt ardelean din Țara Moților. M-am născut în 9 martie 1939 în comuna Albac, județul Alba. Părinții mei – Ioan și Sofia, născută Corcheș, s-au colonizat în anul 1947 în satul Măgheruș, apoi în comuna Țigmandru, județul Mureș, unde am absolvit primele patru clase, după care, într-o comună vecină, Nadeș, în anul 1953, am terminat școala gimnazială. Am trei frați și două surori: †Ilie, †Ileana, Sabina, Roman și Gheorghe. De mic mi-a plăcut cartea. A trebuit însă, mai întâi, să învăț o meserie. În acest scop părinții m-au înscris la Școala Profesională Metalurgică din Sighișoara, pe care am absolvit-o în 1956, după care am lucrat ca frezor la Întreprinderea „Ambalajul Metalic” din Timișoara până în 1960.

Drumul vieții m-a purtat apoi la Orșova, unde, în 27 decembrie 1962, m-am căsătorit cu Maria Tutunaru, cum se numea după numele de fată. Tot aici, în 1964, am absolvit liceul

și s-au născut cei doi copii ai noștri: Manuela, căsătorită cu Marius Anghel și Horia, căsătorită cu Nicoleta Sima, de la care avem trei nepoți: Monica-Ioana, Vlad-Lucian și Diana-Mădălina. În 1972 am absolvit Facultatea de Istorie a Universității din București, iar în 1997 *Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași mi-a acordat titlul științific de doctor în istorie.*

În plan profesional mi-am continuat activitatea în învățământ, între anii 1977-1989 fiind lector universitar la Academia de Studii Social-Politice, iar apoi, începând din 1990, profesor la Școala nr. 142 din București și Școala nr. 1. Chitila, județul Ilfov, de unde, în 2003 am fost pensionat. În anul 2000 mi s-a acordat gradul didactic I și *gradația de merit în învățământ*. Pentru o viață pusă în slujba copiilor și pentru contribuția la dezvoltarea învățământului din Chitila, conducerea acestei Școli, în 22 ianuarie 2010, mi-a acordat *Diploma de Excelență*.

Paralel, am avut și am preocupări științifice și publicistice. *Sunt singurul istoric care după 1989 am publicat studii și cărți despre istoria organizațiilor de tineret din România.* Ele sunt intitulate:

- *Istoria mișcării social-democrate de tineret din România (1848-1998)*, Editura Fundației „Constantin-Titel Petrescu”, București, 1998.

- *Istoria Tineretului Național-Liberal. Făuritorii României moderne, modele pentru tineri (1821-2008)*, Editura Orizonturi, 2008.

- Ulterior am scris și publicat cartea *Ion C.Brătianu. O viață în slujba țării și a națiunii române (1821-1891)*, Editura Universitară, București, 2011.

- Continuând aprofundarea vieții și activității Brătienilor, în curând va vedea lumina tiparului și lucrarea monografică intitulată *Ion (Ionel) I.C.Brătianu, întregitor și făuritor al României moderne (1864-1927)*.

- Referiri semnificative la cărțile mele se fac în lucrările: *România 1945-1989, Enciclopedia Regimului Comunist, instituții de partid, de stat, obștești și cooperatiste*, apărută sub egida Academiei Române, coordonator Dan Cătănuș, publicată în 2012 și *File din biblioteca Brătienilor*, autor Ion I.Brătianu, editată în 2013.

În ultimii 10 ani m-am integrat în rândul istoricilor care cercetează și publică lucrări despre valoroasa familie a Brătienilor, fiind recompensat în plan moral în 20 august 2012 cu o *Diplomă de Excelență* de către Consiliul Județean Argeș și Centrul de Cultură „Brătianu” din Ștefănești – Vila Florica -, precum și cu medaliile jubiliare „20 de ani de activitate a Centrului de Cultură Brătianu 1993-2013” și „150 de ani de la nașterea Sabinei Cantacuzino”, născută Brătianu (1863-2013). Studiile realizate asupra gândirii și doctrinei național-liberale a Brătienilor, în care includem și politica „Prin noi înșine”, mă fac să afirm că aplicabile condițiile de azi vom putea asigura progresul României și bunăstarea cetățenilor ei cu un pas mai devreme.

I. Todea

IOAN TODEA

ION (IONEL) I.C. BRĂȚIANU
întregitor și făuritor al României moderne
(1864-1927)

Cuvânt înainte: Ioan Todea

Postfață: Ion Bulei

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2014

Sponsor: Ing. ION IONICĂ

Colecția ISTORIE ȘI ȘTIINȚE POLITICE

Redactor: Gheorghe Iovan

Tehnoredactor: Manuela Anghel

Coperta: Marius Anghel

Corectură: Adriana Munteanu, Anghel Manuela

Coperta I: Portretul lui Ion (Ionel) I.C.Brătianu

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TODEA, IOAN

Ion (Ionel) I.C. Brătianu : întregitor și făuritor al României moderne :
(1864-1927) / Ioan Todea. - București : Editura Universitară, 2014

ISBN 978-606-28-0043-7

94(498) Brătianu, I.C

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062800437

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2014

Editura Universitară

Editor: Vasile Muscalu

B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București

Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27

www.editurauniversitara.ro

e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE

comenzi@editurauniversitara.ro

O.P. 15, C.P. 35, București

www.editurauniversitara.ro

*N-aș fi putut duce la bun sfârșit
această lucrare fără ajutorul celor
care m-au ridicat mereu pe scara vieții:
soția mea, Maria, și fiica mea, Manuela.
Le mulțumesc!*

*Cartea este dedicată tinerilor din
România de azi și de mâine,
pentru a nu bâjbâi și rătăcii pe calea vieții*

Blazonul familiei Brătianu

Deviza ei: **LEGEA NEAMULUI NE LEAGĂ**

Familia I.C.Brătianu (1886)

**Dr.C. Cantacuzino, Tatiana, Ion (Ionel), Vintilă
Maria, Pia Brătianu, Pia, I.C. Brătianu, Sabina Cantacuzino, Constantin (Dinu)**

*Motto: „Prin noi înșine”
„Legea neamului ne leagă”*

CUPRINS

Cuvânt înainte	13
Capitolul I. Copilăria. Pregătirea școlară și universitară	19
Capitolul II. Primii ani de muncă. Debutul în viața politică	25
Capitolul III. Atragerea staffului intelectual social-democrat în PNL	29
Capitolul IV. Principesa Maria și Ionel Brătianu. Concepția lui despre capital și industrie. Reluarea politicii „Prin noi înșine”	32
Capitolul V. Căsătoria lui Ionel Brătianu cu Elisa Știrbei. Gheorghe I.Brătianu	38
Capitolul VI. Ion I.C.Brătianu și PNL scot țara din criza din 1907	43
Capitolul VII. Ion I.C.Brătianu și Biseriçuța din Albac	51
Capitolul VIII. Ion I.C. Brătianu în fruntea guvernului și al PNL	56
Capitolul IX. Atentat la viața lui Ion I.C. Brătianu	61
Capitolul X. Un nou program al PNL – 24 ianuarie 1911	66
Capitolul XI. Crearea, rolul și necesitatea cercurilor de studii ale PNL	71
Capitolul XII. Războaiele balcanice și Ion I.C.Brătianu	74
Capitolul XIII. Ion I.C.Brătianu și România în Primul Război Mondial (1914-1918)	79
1. Anii neutralității, 1914-1916	79
2. Intrarea în război alături de Antanta	83
3. Dezastrul de la Turtucaia și consecințele sale	85
4. Ocuparea Bucureștiului. Retragerea în Moldova	85

5. Refacerea moralului armatei	87
6. Marile victorii. Ecaterina Teodorescu	89
7. Din nou singuri în fața inamicului	94
8. Pacea de la București, o crudă tâlhărie	95
9. Ion (Ionel) I.C.Brătianu, arhitectul României Mari	96
10. Prețul victoriei	98
 Capitolul XIV. Ion I.C.Brătianu și făurirea României Mari	101
 Capitolul XV. Conferința de pace de la Paris și Ion I.C.Brătianu	110
 Capitolul XVI. Viața politică din România după Marea Unire din 1918	121
PNL în anii 1919-1921. Revigorarea sa în opoziție	128
 Capitolul XVII. Congresul Partidului Național-Liberal din 27 noiembrie 1921	131
1. Necesitatea revenirii la conducerea țării a PNL	131
2. Desfășurarea congresului și documentele adoptate	133
3. Un nou Program al PNL	138
4. Un nou Statut al PNL	140
5. Realegerea lui Ion I.C.Brătianu ca șef al PNL	144
 Capitolul XVIII. Ion I.C.Brătianu și Constituția din 1923	147
1. Elaborarea noii Constituții	147
2. Unele prevederi constituționale	157
 Capitolul XIX. Pe scurt despre doctrina liberală și neoliberală	163
1. Liberalismul	163
2. Neoliberalismul	165
3. În loc de concluzii	168
 Capitolul XX. Partidul Național Liberal și omul politic în concepția lui Ion I.C.Brătianu	170
1. Concepția lui Ion I.C.Brătianu despre partide	170
2. Concepția lui Ion I.C.Brătianu despre omul politic	174
 Capitolul XXI. Refacerea economică a României după Marea Unire (1922-1927)	179
1. Dezvoltarea industriei în anii 1922-1927	181
2. Reforma agrară din 1921 și consecințele ei	186
3. Comerțul României. Transporturile	190
4. Politica financiară	192
5. La vremuri noi, legi noi	196
6. Evoluția structurii sociale	197
7. Concluzii confirmate de istorie	198
8. „Decada Brătienistă”	199
9. O nouă țintă stabilită de Ion I.C.Brătianu: răspândirea culturii	200

Capitolul XXII. Locul și rolul Istoriei în concepția lui Ion I.C.Brătianu	204
Din lirica lui Ionel Brătianu	214
Capitolul XXIII. Ion I.C.Brătianu și politica externă a României în primii ani interbelici	218
Capitolul XXIV. Anul cel fatidic (1927)	228
1. Intrarea Regelui Ferdinand I în eternitate	228
2. Intrarea lui Ion I.C.Brătianu în eternitate	230
3. Moartea lui Ion I.C.Brătianu în presa vremii	234
4. Un sfârșit ce pare încă neelucidat	237
5. Aprecieri postume	240
6. În loc de concluzii	247
Capitolul XXV. Conacul familiei Brătianu de la Florica	251
1. Casa și apoi conacul lui Ion C.Brătianu	251
2. Renovarea conacului de Ionel Brătianu	253
3. Domeniul Florica. Ionel Brătianu și ferma lui	255
4. Biblioteca	256
5. Parcul din jurul conacului	257
6. Biserica-mausoleu de la Florica	258
7. Gara Florica	260
8. Reședința familiei Brătianu de la Florica, în anii 1948-2014	261
Genealogia familiei Brătianu	266
Lucrări și comunicări despre Ion I.C.Brătianu și familia sa	269
1. Biblioteca I.I.C.Brătianu. Reproducere după autor	270
2. Grupul statuar „La Vulturi”. Reproducere după autori	283
3. Ion (Ionel) I.C.Brătianu, strălucit tactician, strateg și viitorolog. Principii și cugetări în creația și activitatea sa	285
Ion I.C.Brătianu strălucit tactician, strateg și viitorolog	285
Principii social-politice în gândirea și opera lui Ion I.C.Brătianu	287
Din cugetările lui Ion I.C.Brătianu	288
4. Elisa Brătianu, soția lui Ion (Ionel) I.C.Brătianu (1870-1957)	292
Originea și părinții Elisei	292
Copilăria și tinerețea	293
Fapte onorabile în anii antebelici	296
Relațiile Elisei cu familia Brătianu	297
Elisa în anii interbelici	300
Elisa în anii totalitarismului comunist	302
Spicuiuri din opera scrisă	303
Decesul Elisei Brătianu	305

5. Sabina Cantacuzino, fiica lui Ion C.Brătianu, sora lui Ionel Brătianu (1863-1944)	308
Copilăria. Pregătirea școlară	308
La 13 ani, secretara primului ministru	311
Primul bal	311
Căsătoria	312
Constantin (Costache) Cantacuzino	313
Secretara Societății Regina Elisabeta	314
Autodidactă în domeniul culturii	314
Trăsături de caracter. Vin germanii. Mackensen	315
Universitatea Liberă	317
Sabina Cantacuzino, o strălucită memorialistă	320
Câteva aprecieri despre Memorii	323
Ultimii ani de viață	325
Concluzii	326
6. Caliopi (Pia) Brătianu, Sabina Cantacuzino, Pia Alimăneștianu și Elisa Brătianu. Trăsături de caracter. Concluzii	331
 Bibliografie	 338
 Postfață de Ion Bulei	 344
 Anexe	 351
Anexa 1. Testament [Ion I.C.Brătianu]. Copie după original	352
Anexa 2. Programul PNL adoptat de Congresul din 27 noiembrie 1921	363
Anexa 3. Cum l-am adus pe I.I.C.Brătianu la Golești. Reproducere după autor	370
Anexa 4. Destinul tragic al familiei Brătianu. Reproducere după autor	373
Anexa 5. Palatul familiei Știrbey din Buftea	378

Cuvânt înainte

Ion I.C.Brătianu a fost un geniu, cel mai însemnat om politic și de stat al României din epoca modernă. Aptitudinile sale spirituale și politice puse în slujba patriei, calitatea de sfetnic credincios a doi regi – Carol I și Ferdinand I -, i-au permis să prezideze cu succes atât reîntregirea țării cât și împrăștierea țărănilor, votul universal, elaborarea Constituției din 1923, precum și refacerea și consolidarea țării după Primul Război Mondial.

Moștenitor al unui nume glorios, el l-a confirmat prin însușirile sale distincte într-un chip fericit. Cu energie, luciditate și inițiative reformatoare a dominat autoritar viața politică din România în primele trei decenii ale secolului al XX-lea.

La baza politicii sale interne a pus deviza *Prin noi înșine*, iar a celei externe „*Nimic despre noi fără noi*”. Ca toți Brătienii a fost un mare patriot. Își iubea țara și moșia ca nimeni altul.

Ion I.C.Brătianu a fost și rămâne un luceafăr după care zi și noapte să ne orientăm pașii azi și în viitor atât în viața politică, cât și în cea economică. Îl putem compara doar cu ilustrul său tată, Ion C.Brătianu, cu Mihail Kogălniceanu, Mihai Eminescu și Nicolae Iorga. Lor le datorăm, în primul rând, făurirea României moderne.

În 1918, susținut de Regele Ferdinand I și Regina Maria și cu prețul a numeroase jertfe din anii Războiului de Reîntregire Națională, a înfăptuit România Mare, visul lui Mihai Viteazul exprimat de marele voievod în cuvintele: „Și hotaru Ardealului, pohta ce-am pohtit, Moldova și Țara Românească”.

Este un act de curaj să-ți asumi răspunderea publicării unei lucrări monografice despre cel mai însemnat om politic și de stat român al secolului XX. Mi-am asumat acest risc deoarece azi, mai mult ca oricând, tinerii, oamenii politici și nu numai ei, au nevoie de modele, iar Ion (Ionel) I.C.Brătianu a fost realmente un model, poate „prea mare ca să fie imitat”.¹

Personal iubesc valorile, iar Ionel Brătianu a fost și rămâne pentru noi o mare valoare. Cei ce vor parcurge paginile acestei cărți se vor convinge de acest adevăr.

Mi-am pus întrebarea, și sunt sigur că și-o pun și alții, ce a stat la baza valorii sale? Răspunsul îl găsim mai întâi în originea lui, în arborele său genealogic,

apoi în educația primită în familie și nu în ultimul rând în faptul că a iubit istoria în general și Istoria românilor în special. Și ca om politic și de stat, a desprins din istorie ceea ce l-a făcut celebru: căile prin care să-și reîntregească țara pe care o iubea atât de mult.

Dacă tatăl său, Ion C.Brătianu, are meritul de „a fi dus în spinare o epocă din Istoria românilor, personalizând-o și caracterizând-o”², fiul său, Ionel Brătianu, este constructorul României Mari, în ambele ei faze: concepție și realizare. Firește, colaboratorii, opoziția, Regele Ferdinand I și Regina Maria au avut importante contribuții la această superbă operă, dar Ion (Ionel) I.C.Brătianu a fost șeful de proiect și executantul lui principal, ceilalți fiind iluștrii săi secundanți.

Din aceste considerente în lucrare prezentăm pe larg viața și activitatea sa, în contextul Istoriei românilor și a Partidului Național-Liberal, al cărui președinte a fost din 11 ianuarie 1909 până ce s-a stins din viață, în 24 noiembrie 1927, iar prim-ministru de cinci ori (27 dec.1908-28 dec.1910; 4 ian.1914-26 ian.1918; 29 nov.1918-12 sept.1919; 19 ian.1922-27 mart.1926; 22 iun.-24 nov.1927).

La baza scrierii cărții a stat cercetarea unor fonduri arhivistice existente la Biblioteca Academiei Române și Arhivele Naționale, a unor lucrări memorialistice, rapoarte guvernamentale, dicționare, presa și revistele vremii. Literatura de specialitate și cea istorică ne-a ajutat să înțelegem mai bine contextul în care Ion I.C.Brătianu și-a desfășurat activitatea și aspectele legate nemijlocit de activitatea sa.

Mari erau la Ionel Brătianu voința neșovăitoare, hotărârea, abilitatea prevederilor, continuitatea programelor, încrederea în puterile neamului său și conștiința răspunderii în guvernarea țării.

Ion I.C.Brătianu, afirma I.G.Duca, „nu se hotăra niciodată repede. Elaborarea hotărârilor sale era întotdeauna înceată, uneori greoaie, fiindcă, înzestrat în cel mai înalt grad cu simțul contingențelor, din primul moment apăreau în mintea lui toate repercursiunile probabile și posibile ale unui act, așa încât, înainte de a se hotărî să facă acel act, examina, reexamina, contra-examina toate urmările și nu trecea de la intenție la fapt decât după ce, cântărind bine toate argumentele, favorabile și nefavorabile, foloasele îi apăreau mai puternice, mai determinante decât neajunsurile. Din profesiunea lui de inginer rămăsese cu obișnuința de a nu pune piciorul pe un teren înainte de a-l fi sondat și de a cunoaște bine soliditatea lui. Dar odată gestația terminată, odată hotărârea luată, nu am întâlnit în toată viața și în toată cariera mea politică, un om mai neclintit în ducerea până la capăt a hotărârii sale.”³

Un exemplu de continuitate o găsim la el în teza și politica „prin noi înșine”, descoperită mai întâi de tatăl său, Ion C.Brătianu⁴, care astfel a pus piatra de temelie doctrinei național-liberale. Această cale a constituit principalul factor locomotor care a potențat economia noastră între anii 1878-1927 și în continuare până în 1938. Acesteia, Ionel Brătianu, după Marea Unire din 1918, i-a adăugat

teza „Nimic despre noi, fără noi”, care reliefa dorința românilor de a fi independenți și suverani, adevărații stăpâni în țara lor.

Aplicând această politică în perioada anilor 1922-1927, Ion I.C.Brătianu și prietenii săi politici național-liberali au reușit realmente o minune: în circa șase ani economia țării distrusă de război a fost mai întâi refăcută la nivelul antebelic, iar apoi în bună măsură consolidată.

„*Prima necesitate, sublinia Ionel Brătianu, este ca poporul să aibă pâine, apoi instrucție și justiție. Orișicine și în oricare chestiune nu ține seama de această necesitate a dezvoltării bogăției în țară, face o faptă rea și cu grele consecințe. La răspunderi de asemenea natură prezidează o lege care este contrarie legii căderii corpurilor în fizică. Un corp în aer, cu cât este mai greu, cu atât cade mai repede jos. În materie de răspunderi, dimpotrivă, cu cât faptele sunt mai rele, cu cât consecințele sunt mai grave, cu atât răspunderile se duc mai repede și mai sus.*”⁵

Inginer și om politic, Ion I.C.Brătianu a fost un excelent strateg și tactician în cristalizarea orientărilor de viitor a țării la sfârșitul secolului al XIX-lea și în primele trei decenii ale secolului XX, un mare viitorolog, altfel spus o personalitate care a stăpânit legile și metodele de previziune a viitorului. Una din comunicările noastre pe care o publicăm în această carte sperăm să vă convingă de acest adevăr.

În viața personală și politică era pătruns de principii călăuzitoare de la care nu se abătea.

Cel dintâi principiu al lui Ion I.C.Brătianu, moștenit de la tatăl său, Ion I.C.Brătianu, a fost *patriotismul*, care se întemeia pe cunoașterea sufletului și trecutului poporului nostru. El știa că adevăratele puteri creatoare izvorăsc din conștiința poporului, că tradiția e o comoară care pregătește viitorul, că unirea, prevederea și munca sunt condiții esențiale pentru progresul țării și realizarea acțiunii politice.

Cugetările sale sunt și azi de mare valoare. Iată câteva dintre ele:

- *Ideea luminează, conduce, susține și asigură rodnicia muncii. Exemplul tezei „prin noi înșine” este concludentă în acest sens;*

- *Atât din punct de vedere al dezvoltării noastre interne în sine, cât și din punct de vedere al situației noastre externe, este nevoie să fim tari aici, fiindcă un stat nu înseamnă în lume decât ceea ce puterile sale de acasă îi dau dreptul și-i dau puterea ca să însemne;*

- *Adevăratul mare european este acela care contribuie la dezvoltarea Europei prin dezvoltarea forțelor naționale pe care le reprezintă.*

Principiile și cugetările sale, de mare valoare și azi, stau la temelia doctrinei neolibérale care are la bază creșterea rolului statului, susținut de cinci coloane: ideea națională, ideea democratică, ideea de ordine, ideea de progres și ideea înfrățirii sociale.

Din toate aceste considerente să-i ascultăm îndemnurile și sfaturile. Ele să fie pentru noi antologia lapidară a unui suflet frumos, porunci nestemate pentru dezvoltarea țării, azi și în viitor.

Ionel Brătianu ne îndeamnă să fim patrioți, să situăm pe primul plan statul, să-l consolidăm. Dacă statul e puternic, fiecare individ va prospera. Experiența țărilor dezvoltate ale lumii – Germania, Anglia, Franța, SUA etc. confirmă valoarea acestei teze. Promovată și de Ionel Brătianu, a dat rezultate. S-o reluăm pentru a ne fi la toți mai bine.

Din capitolul XXI al lucrării vom vedea modul în care, pe baza Programului Partidului Național-Liberal adoptat de Congresul său din 27 noiembrie 1921, economia țării a fost refăcută într-un timp record, iar apoi în bună măsură consolidată.

Din nefericire „opera sa nu a mai fost continuată de urmașii săi național-liberali ajunși în fruntea Partidului Național-Liberal și a țării, iar ca urmare România a pierdut ceea ce Brătianu și colaboratorii săi îi asiguraseră: o parte din teritoriul național, populație, resurse, viziune, moralitate politică, seriozitate și responsabilitate în gestiunea țării”⁶. Păcat. Discontinuitatea duce la regres, pe când continuitatea duce la progres. E timpul să învățăm din istorie.

Menirea cărții ce vede lumina tiparului în anul în care se împlinesc 150 de ani de la nașterea lui Ion I.C.Brătianu are o dublă semnificație. Mai întâi, e un omagiu din partea generației noastre pentru opera sa măreață: întregirea țării prin gândirea și cutezanța sa și a generației sale. În al doilea rând, este de a-l reacheza la locul său în galeria marilor personalități istorice și politice românești și universale. Mai ales că, din nefericire, este încă un drum lung de făcut până la recunoașterea și mai ales aplicarea - evident la condițiile de azi ale României -, a strălucitei sale tactici și strategii care a stat la baza făuririi și dezvoltării României moderne.

Și să nu uităm că civilizația și progresul unei națiuni depind de respectul celor ce o compun față de propria lor istorie și tradiții.

În ceea ce mă privește, prin această carte, privind spre trecut și prezent, încerc să proiectez viitorul României de mâine.

* *
*

În scopul aprofundării cunoașterii vieții și operei sale, în a doua parte a cărții, prezentăm mai multe lucrări despre Ion I.C.Brătianu și familia sa. *Dintre ele menționăm: Biblioteca I.I.C.Brătianu*, autor George Fotino, Directorul Bibliotecii „Ion I.C.Brătianu”, apărută în Revista lunară ilustrată de cultură, *Boabe de grâu*, Anul IV, 1933 și *Grupul statuar „La Vulturi”*, text preluat de noi din cartea *Vila Florica – file de monografii*, scrisă de Elena Dumitriu, Mircea Dumitriu și Aurică Smaranda, publicată în 2013.

Acestea sunt urmate de patru *comunicări* personale, intitulate după cum urmează: *Ion (Ionel) I.C.Brătianu, strălucit viitorolog, strateg și tactician. Principii social-politice și cugetări în opera și activitatea sa; Elisa Brătianu, soția lui Ion*

(Ionel) I.C.Brătianu; Sabina Cantacuzino, fiica lui Ion C.Brătianu; Caliopei (Pia) Brătianu, Sabina Cantacuzino, Pia Alimăneștianu și Elisa Brătianu. *Trăsături de caracter.*

Cartea are cinci *anexe*, după cum urmează: *Testamentul lui Ion I.C.Brătianu (copie după original)*. Este un document inedit, de mare valoare, ce vede pentru prima dată lumina tiparului; *Programul PNL adoptat de Congresul din 27 noiembrie 1921*; *Cum l-am adus pe I.I.C.Brătianu la Golești*, autor Petre Popa; *Destinul tragic al familiei Brătianu*, autor Radu Baltazar; *Palatul Știrbey din Buftea*, autor Ioan Todea.

Și acum, *mulțumiri*:

➤ Mai întâi, *domnului prof.univ.dr.Ion Bulei* pentru *Postfață* și valoroasele aprecieri și completări aduse cărții noastre.

➤ *Azi, fără susținere financiară, nu poți publica o carte. De aceea, aduc sincere mulțumiri domnului ing. Ion Ionică, patronul firmei Ascensoare SEAS S.R.L., mare admirator al lui Ionel Brătianu, pentru sponsorizarea cărții și fostului meu coleg, prof. Cristian Palamar, pentru mijlocirea acestui demers.*

➤ *Fiiței mele, Manuela Anghel, care, cu multă competență a realizat procesarea în format electronic a cărții. Fără bunăvoința și efortul ei, lucrarea n-ar fi văzut lumina tiparului.*

➤ De asemenea, i se cuvin mulțumiri *d-nei Adriana Munteanu*, pentru parcurgerea cu competență în manuscris a paginilor cărții în vederea tipării ei.

➤ Mulțumiri aducem, de asemenea, *d-lui Emanuel Bădescu* de la Cabinetul de Stampe a Bibliotecii Academiei Române, pentru amabilitatea cu care m-a sprijinit în clarificarea unor aspecte ale conținutului lucrării, precum și pentru realizarea unor fotografii pe care le prezentăm în carte.

➤ Tot pentru realizarea unor fotografii, se cade să aduc mulțumiri și *nepotului meu, Anghel Vlad Lucian*, care, în acest fel, își face debutul într-o asemenea activitate.

➤ Călduroase mulțumiri adresez *d-nelor Paula Sabău*, profesor la Colegiul Național „Sf.Sava” din București și *Ioana Patriche* de la Redacția Revistei *Historia*, pentru bunăvoința cu care m-au susținut în clarificarea unor aspecte ce țin de redactarea cărții.

➤ Mulțumiri se cuvine să aduc *d-lui Ion Varlam*, nepotul surorii soției lui Ionel Brătianu, Ioana, pentru informațiile oferite privind viața și personalitatea Elisei Brătianu.

➤ Mulțumiri aduc și *d-lui Aurică Smaranda*, pentru clarificările aduse privind configurația locală a localităților Valea Mare, Ștefănești și a fostului județ Mușcel.

➤ Și nu, în ultimul rând, adresez mulțumiri *colectivului Sălii de lectură „Ion BIANU” și Secției Manuscrise* din cadrul Bibliotecii Academiei Române, pentru bunăvoința cu care mi-au oferit diverse lucrări și periodice în cursul anilor 2012-2013 și 2014, de mare valoare pentru redactarea și publicarea acestei cărți.

Lucrarea, fără îndoială, poate fi îmbunătățită cu noi informații și documente, în măsura în care ele vor fi descoperite. De aceea, autorul ei mulțumește tuturor acelor care, într-un fel sau altul, vor contribui la acest demers științific.

Autorul

Note

¹ Ion Bulei, prof.univ.dr., *Din nou despre Ion I.C.Brătianu*, în: *Istorie și Civilizație*, Anul IV, Nr.38, Noiembrie 2012, p.10.

² Ion Bulei, *Cuvânt înainte* la cartea lui Ioan Todea, *Ion C.Brătianu. O viață în slujba țării și a națiunii române (1821-1891)*, Editura Universitară, București, 2011, p.11.

³ I.G.Duca, *Portrete și amintiri*, Ediția IV, Editura „Cartea Românească”, București, [1934], p.26-27.

⁴ Ioan Todea, *op.cit.*, p.147.

⁵ Ion I.C.Brătianu, *Discuția proiectului de lege privitor la prelungirea concesiunii iluminatului Capitalei*, Camera, 4 februarie 1906, în: *Discursurile lui Ion I.C.Brătianu*, publicate de George Fotino, vol.II, „Cartea Românească”, București, 1933, p.333-334.

⁶ Ion Novăcescu, *Ion I.C.Brătianu, Concepție și Management politic*, Editura Eikon, Cluj Napoca, 2011, p.373-374.

CAPITOLUL I

COPIILĂRIA. PREGĂTIREA ȘCOLARĂ ȘI UNIVERSITARĂ

Ion I.C.Brătianu a fost al treilea copil și primul băiat al soților Ion și Pia Brătianu. *S-a născut la 20 august 1864 în comuna Valea Mare, plasa Podgoria, județul Mușcel, azi orașul Ștefănești-Argeș¹.* Tatăl său, Ion C.Brătianu, a dorit să-l boteze cu prenumele Coman, dar nașul său, Ghiță Enescu și mama lui, Pia Brătianu, s-au opus și l-au botezat Ion. Însă, mai întâi mama, iar apoi întreaga familie i-au spus Ionel. Primii ani i-a petrecut în preajma mamei sale, a surorii mai mari, Sabina, precum și a fraților mai mici, Constantin și Vintilă.

Ionel, 1866

Ionel, 1868

Școala primară o începe la Florica în anul 1871. Învăță scrisul și cititul cu mama lui, apoi geografia, socotitul și cititul în limba franceză tot cu ea. Din 1873 a fost adusă din Elveția prima institutoare, domnișoara Marie Barnand, care predă, în limbile franceză și germană, lecții de pian, desen și istorie sfântă. De trei ori pe săptămână venea de la Pitești, pentru învățământul primar în limba română, un tânăr profesor, Atanasiu. Frații Brătianu se pregăteau în aceeași sală, dar erau în clase diferite; Ionel era în aceeași clasă cu Sabina, iar Dinu și Vintilă în cele două următoare. În acest fel, Ionel termină patru clase primare în 20 iunie 1875, după care este înscris la Școala gimnazială din Pitești pe care, conform Certificatului nr 76 semnat de directorul acesteia, pregătindu-se în particular, a absolvit-o la 1 iulie 1877 cu următoarele note:

Clasa I: Religie - 10, Limba Latină – Română - 7, Limba Franceză - 9, Matematica - 7, Științe Naturale - 7, Istorie și Geografie - 8, Desen și Caligrafie – 8; Clasa a II-a: Religie - 10, Limba Latină - 9, Limba Română - 9, Limba Franceză - 10, Matematica - 9, Științe Naturale - 10, Istorie - 10, Geografie - 10, Desen - 9, Caligrafie - 7, Muzică vocală – 8.²

În toamna anului 1877 familia I.C.Brătianu revine din nou în București. „Încă din 1876 părinții se decisese să părăsească Florica pentru educația noastră. Profesorii din Pitești nu mai erau suficienți. De la început am considerat și noi, copii, ca și părinții, orașul ca un loc de muncă și de trudă, iar Florica răsplata acelei munci și aiul pe pământ”³, scrie în *Memoriile* ei Sabina Cantacuzino.

Ca urmare, în același an, Ionel este înscris în prima clasă a Liceului „Sfântul Sava” din București, unde „...s-a afirmat ca un școlar cu viziunea clară și cu serioase aptitudini de realist. Pentru liceanul Ionel Brătianu nu exista problemă fără soluție. Un spirit limpede și o minte ageră îl pregătise pentru misiunile pline de răspundere de mai târziu.”

Ion C.Brătianu, Pia Brătianu și fiul lor, Ionel, la 16 ani

Copiii Brătianu nu erau răsfățați, ci crescuți, educați și instruiți într-o disciplină riguroasă, care să le deschidă cariere profesionale băieților, iar fetelor o educație la nivelul renumelui familiei. De multe ori, în pregătirea școlară se implica și tatăl lor, care avea principii severe de educație, îndeosebi a fiilor.

În vara anului 1878 a fost adusă o nouă institutoare, tot din Elveția, Bertha Stoos. Vorbea bine limbile franceză, germană și engleză. Era o bună muziciană. Fiind inteligentă și spirituală s-a integrat ușor în familie. Avea o admirație deosebită pentru Ion C.Brătianu și multă dragoste pentru Ionel și Sabina. În 5/17 iunie 1882 susține examenul general de bacalaureat, obținând 9 la gramatică, 10 la aritmetică, 10 la catehism, 8 la caligrafie, 8 la dictando și 10 la lectură.⁴

Paralel cu pregătirea școlară, părinții lor s-au preocupat și de dezvoltarea armonioasă a spiritului prin cultivarea deprinderilor de a audia concerte, de a viziona expoziții și muzee de artă. Copiii Brătianu frecventau opera, Teatrul